

DE LA CONTRADICCIÓ, O DE LA DIFERÈNCIA A L'EXPLOTACIÓ

Teresa Argelés / Assumpció Vila

L'arqueologia de les primeres societats humanes ha desenvolupat i aplicat darrerament un ventall de tècniques que li han permès d'establir una representació científica de la base subsistencial (p.e.: què, com, on, quan i quant recol·lectaven, caçaven, pescaven). Així s'ha pogut constatar, ja a aquest nivell, la gran diversitat i complexitat de la dinàmica històrica d'aquestes societats.

A aquesta base subsistencial se li superposa, a mode d'explicació, una única, invariable i simple organització social (grups sense jerarquització, formats per famílies nuclears on els homes són caçadors i les dones recol·lectores i responsables de les seves criatures, etc.) «manllevada» dels treballs etnogràfics. Queda palès, en primer lloc, la diferència de procediments: s'exigeix rigor a l'anàlisi dels materials arqueològics però es manté l'explicació, producte d'analogies etnogràfiques simplistes i, en segon lloc, que la diversitat i complexitat establerta a nivell subsistencial entra en contradicció amb la raquítica i simple explicació social.

Les societats actuals políticament

adjectivades de primitives no són, com es preté, reductes fòssils sinó el producte d'un procés històric propi, deturat a més per la irrupció occidental; per la qual cosa no és lícit extrapolar situacions actuals a les comunitats caçadores-recol·lectores prehistòriques sense més ni més, com és habitual. Ha estat l'acceptació d'un mètode acientífic com és l'analogia directa el que ha validat aquella interpretació arqueològica.

Un cop efectuada una prèvia homogeneïtzació dels primitius actuals, que dista molt d'ésser real, l'arqueologia ha fet ús d'una analogia, per i des de l'origen, androcèntrica que ha permès també, justificar la situació actual de les dones en remunrar-la a la Prehistòria.

Tot i que, des d'algunes línies de reflexió teòrica arqueològica s'ha qüestionat l'aplicació de simplistes analogies etnogràfiques alhora que es proposaven alternatives per a la utilització de l'etnografia en la investigació de societats caçadores-recol·lectores no actuals, no s'està subvertint en profunditat l'esquema explicatiu establert, puix que no s'han després (operació impossible

si no el reconeixen) de l'androcentrisme implícit en tots els marcs teòrics en què es desenvolupa l'arqueologia com a ciència.

L'androcentrisme present en la ciència ha estat evidenciat per perspectives feministes. Quant als estudis antropològics, aquesta perspectiva, en desprendre's de l'androcentrisme i demostrar la falsedat de l'homogeneïtzació, així com dels llocs comuns, originà un plantejament d'anàlisi alternatiu que donà entitat i presència a les dones en les societats «primitives» actuals. Però, encara que l'anàlisi de les comunitats actuals es realitzi des d'una perspectiva feminista, això no justificarà l'ús de l'analogia.

L'arqueologia feminista, per accedir a un coneixement objectiu del procés històric, ha de construir una via d'anàlisi pròpia que li exigirà un replantejament dels marcs teòrics generals. És a dir, caldrà primer elaborar els instruments conceptuals per desenvolupar tot seguit una metodologia adient per tal de procedir a la contrastació de les hipòtesis formulades des d'aquesta nova proposta. Intentem, doncs, plantejar aquesta nova via per a l'estudi de les pri-



meres societats humanes (caçadores-recol·lectores).

L'objectiu d'aquest treball és proposar una tesi de contradicció principal o factor mobilitzador intern per a les societats caçadores i caçadores-recol·lectores. Tesi de la qual en sorgeix una hipòtesi referent als factors causals, històricament condicionats, que han determinat les relacions asimètriques dones/ homes, i que es desenvolupen com diversos nivells i formes d'opressió, explotació i discriminació.

Aquesta contradicció és la relació dialèctica específica que s'estableix entre les condicions socials dels processos de producció de béns materials i les dels processos de reproducció biològica i social.

La contradicció es desenvolupa a partir de la naturalesa diferencial de les condicions biològiques existents entre ambdós sexes prèvies a

l'espècie *Homo sapiens*. Aquestes són les condicions materials sobre les quals s'estableixen relacions naturals de reproducció.

La primera contradicció essencial es planteja entre l'ésser biològic (la reproducció biològica) i les condicions per sobreviure: la necessitat d'obtenir mitjans de subsistència generaria formes de supervivència que mantindrien l'equilibri en aquesta contradicció inicial. Així, entre els primats de nivell prehumà la incipient divisió sexual per sobreviure seria resultat tant de les relacions de l'espècie amb el seu entorn com de la necessitat de reproducció. Per exemple, essent el primat mascle l'element més prescindible en la reproducció (greument amenaçada en aquesta relació dialèctica), serà el que pugui ser sotmès a riscos majors (l'element defensor) i com a tal aquell en qui

la naturalesa invertirà en major grau per aquesta funció; serà el major i el més fort, vies per les quals quedarà assegurat un més gran èxit col·lectiu.

Com a conseqüència d'aquesta primera contradicció es desenvolupa la fabricació i utilització dels instruments de treball, inclosos els elements de defensa. Quan les forces productives assoliren una cota de desenvolupament suficient, la contradicció entre l'espècie i el seu entorn quedà resolta; el paper del mascle en la defensa, per exemple, esdevé irrellevant puix que els instruments (el foc entre ells) l'han substituït.

Les condicions de reproducció, en inscriure's ara dins les formes socials que progressivament dominen la conducta biològica de l'espècie, atenyen la condició de Relacions Socials de Reproducció.

La nova contradicció principal (enunciada al començament) entre les forces productives i les condicions de reproducció, es planteja ara al si de la societat. I serà aquesta contradicció la que, en desencadenar determinades articulacions de les relacions socials de producció i reproducció, permetrà entendre la dinàmica de canvi en aquestes societats.

Com es manté un sistema en aquesta contradicció? Regulant/controlant les condicions en què s'esdevenen els processos de producció de béns materials i els de reproducció biològica i social.

El control de la producció, que està directament relacionada amb el cicle reproductiu animal i vegetal, induiria estratègies concretes de cacera i de recol·lecció, sostingudes per construccions ideològiques. El control de la reproducció només pot ésser exercit efectivament sobre les dones, en ser el factor reproductor. La societat imposa (assumeix) aquest control i les converteix en objectes a controlar i, en tant que controlades, oprimides.

El mecanisme social emprat per exercir aquest control sobre la reproducció és la divisió social del treball, que possibilitarà la desvalo-

rització de les dones a través de la infravaloració de la seva aportació productiva (es resta importància, en no reconèixer l'aportació real, als treballs realitzats per les dones, siguin els que siguin). Es construeix així la discriminació, que s'evidenciarà en les formes diferencials que adopti el procés de distribució. La infravaloració funciona per comparació, de manera que es sobrevalora els homes mitjançant la sobrevaloració dels treballs que aconsegueixen, la qual cosa els permet de constituir-se en el grup detentor de poder.

La divisió social del treball, patentitzada a nivell de sexes, no pot ser entesa per motius intrínsecs a la producció (els processos productius ni «accepten» ni «rebutjen» qui els porta a cap), ni tampoc per condicionants biològics de la reproducció, ja que ni capaciten ni descapaciten per efectuar qualsevol tipus de treball. Si allò que ens determinava fóra la biologia no hagués estat necessari de desenvolupar tota una sèrie de concepcions ideològiques que ratifiquessin l'evidència. Aquesta divisió social constitueix l'aspecte fenomènic del control social practicat sobre la reproducció.

Mantenim, consegüentment, que la

determinació causal en les relacions asimètriques entre dones i homes no radica en la diferència biològica ni depèn de la voluntat de les parts o d'un acord entre ambdues, sinó que es troba en les contradiccions contingudes en la manera com s'estableix l'articulació entre: el procés de reproducció i les condicions socials en què les condicions materials de reproducció biològica contrauen el caràcter de condicions socials de reproducció de força de treball (deixen de ser formes naturals, biològicament determinades, per passar a formes socials històricament determinades).

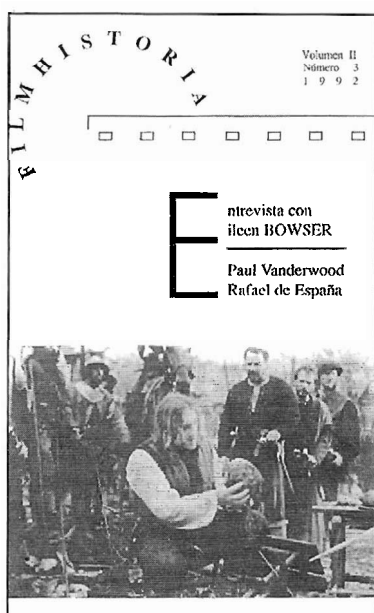
Amb el desenvolupament de l'agricultura, les dones a més de productores de béns materials ho són també de la força de treball, que ara té valor d'ús i serà acumulable. L'opressió i la discriminació existents continuaren i, en desplaçar-se la contradicció essencial al nivell econòmic, se'ls afegí l'explotació. ◀

TERESA ARGELÉS I TOLÓ

Departament d'Història de les Societats Precapitalistes de la UAB.

ASSUMPCIÓ VILA I MITJÀ

Arqueòloga i membre de la Institució Milà i Fontanals del CSIC.



Revista editada pel Centre d'Investigacions FILM-HISTORIA, amb la col·laboració del Departament d'Història Contemporània (UB)

Director:
J. M. Caparrós Lera

Subscripcions:
(Espanya i Estranger)
Apartat de Correus 12109
08080 Barcelona

VOL. I, núm. 1 (1991): Marc Ferro. A. L. Hueso. Anàlisi de *La gran il·lusió*.
Entrevista con Henri Agel

VOL. I, núm. 2 (1991): Pierre Sorlin. Antisemitisme en el cine espanyol.
Anàlisi de *La línea general*. Entrevista con José Luis Guerin.

VOL. I, núm. 3 (1991): Especial sobre «La Guerra Fría en el cine español».
Entrevista con José María Forqué

VOL. II, núm. 1 (1992): Robert Rosenstone. Mozart en el cine. Anàlisi de
To Be or not to Be. Entrevista con Dudley Andrew

VOL. II, núm. 2 (1992): Los documentales de las Olimpíadas. Anàlisi de *JFK*.
Entrevista con Pierre Sorlin

VOL. II, núm. 3 (1992): Paul Vanderwood. España y América: 500 años de Historia
a través del Cine. Interview with Eileen Bowser

VOL. III, núm. 1-2 (1993): Actes del Congrés Internacional sobre Guerra,
Cinema i Societat. (400 pp. Preu per a estudiants 1.000 ptes.)
De propera aparició.

—Subscripció anual (3 números): 3.000 ptes. Estranger: 30 \$ USA.

—Exemplar antic: 1.000 ptes. (IVA inclòs)

—Pagament bancari: demaneu butlleta de subscripció a l'Apartat 12109- 08080 Barcelona